

LA SITUACIÓ MUNDIAL ¹

Lev Trotski

juny de 1921

versió catalana feta per Alejo Martínez – alejomp@lycos.es - des de:
<http://www.marxists.org/espanol/trotsky/ceip/economicos/Lasituacionmundial.htm>

La burgesia es tranquil·litza
S'ha reconstruït l'equilibri mundial?
Decadència econòmica d'Europa expressada en xifres
El floriment econòmic d'Amèrica
Els altres països. La crisi
Boom i crisi
El boom de postguerra
La crisi actual
Crisi, boom i revolució
Agudesa de les contradiccions socials
Els camperols
Una nova classe mitjana
Les relacions internacionals
Perspectives i tasques immediates

Camarades, el problema a què consagre el meu informe és força complex, tem que el meu discurs no l'abrace. Em veig obligat a demanar-vos que li presteu vertadera atenció, perquè no estic segur d'haver encertat en reunir les dades assolides de tal forma que el meu informe requerisca el menor esforç per part dels meus oients. És a dir, que no estic segur, tampoc, de poder expressar les meues idees sobre la situació internacional amb l'ordre i la claredat necessàries.

Després de la guerra imperialista, entràrem en un període revolucionari, o siga en un període durant el qual les bases de l'equilibri capitalista es trenquen i cauen. L'equilibri capitalista és un fenomen complicat; el règim capitalista construeix aqueix equilibri, el trenca, el reconstrueix i el trenca una altra vegada, eixamplant, de pas, els límits del seu domini. En l'esfera econòmica, aquestes constants ruptures i restauracions de l'equilibri prenen la forma de crisi i booms. En l'esfera de les relacions entre les classes, la ruptura de l'equilibri consisteix en vagues, locaut, lluita revolucionària. En l'esfera de les relacions

entre estats, la ruptura de l'equilibri és la guerra, o bé, més sorneguerament, la guerra de les tarifes duaneres, la guerra econòmica o el bloqueig. El capitalisme posseeix, doncs, un equilibri dinàmic, que sempre està en procés de ruptura o restauració. Al mateix temps, semblant equilibri posseeix gran força de resistència; la prova millor que en tenim és que encara existeix el món capitalista.

L'última guerra imperialista constituí l'esdeveniment que, encertadament, considerem com un colp terrible, sense precedents històrics, assestat a l'equilibri del món capitalista. És així que, després de la guerra, comença l'època dels grans moviments de masses i de les lluites revolucionàries. Rússia, la més feble de les anelles que formaven la cadena capitalista, fou qui primer perdé el seu equilibri, i també qui abans ingressà en la via revolucionària (març de 1917). La nostra revolució de febrer tingué ressonàncies enormes en les masses treballadores d'Anglaterra. L'any 1917 fou, en Anglaterra, el de les immenses vagues per mitjà de les quals el proletariat anglès assolí frenar el procés de caiguda de les condicions de vida entre les masses treballadores provocat per la guerra. A l'octubre de 1917, la classe obrera de Rússia es féu amb el poder. Una onada de vagues recorregué el món capitalista, començant pels països neutrals. A la tardor de 1918, Japó suportà els grans desordres anomenats "de l'arròs", que segons dades, arrossegaren al moviment fins a un 25 per cent de la població del país, i hi provocaren cruels persecucions per part del Govern del Micado. Al gener de 1918, esclatà en Alemanya una important vaga. Al final de 1918, després del debat del militarisme germànic, esclataren revolucions en Alemanya i Àustria-Hongria. El moviment revolucionari continua expandint-se. L'any 1919 és el més crític per al capitalisme, sobretot per al d'Europa. Al març de 1919 es proclama a Hongria la República Soviètica. Al gener i març de 1919, obrers revolucionaris sostenen terribles combats contra la república burgesa en Alemanya. A França hi ha tensió en l'atmosfera durant el període de desmobilització, però les il·lusions de victòria i les esperances dels seus fruits daurats continuen essent igualment fortes. La lluita ni tan sols s'aproxima ací a les proporcions que assumeix als països conquistats. En els Estats Units, cap a fins de 1919, les vagues adquireixen major amplitud i arrossegueu els miners, els metal·lúrgics, etc., etc. El govern de Wilson dóna inici a persecucions furioses contra la classe obrera. En la primavera de 1920, en Alemanya, la temptativa contrarevolucionària de Kapp mobilitza i disposa al combat la classe treballadora. No obstant, l'intens moviment desordenat dels obrers alemanys és ofegat aquesta vegada per la República d'Ebert, que ells acaben de salvar. A França la situació política s'aguditza al maig de 1920, des de la proclamació de la vaga general. No hi ha, a més, tal vaga; que està mal preparada i traïda pels caps oportunistes, els quals (encara que no gosaren confessar-ho) mai la volgueren. A l'agost, la marxa de l'Exèrcit Roig sobre Varsòvia, que constitueix part de la lluita revolucionària internacional, pateix un

fracàs. Al setembre, els obrers italians, prenent al peu de la lletra l'agitació revolucionària (purament verbal) del Partit Socialista, s'apoderen de les fàbriques i dels tallers; però, traïts vergonyosament pel Partit, pateixen derrotes en tota la línia i són sotmesos, a partir d'aquest fet, a una contraofensiva implacable per part de la reacció coalitzada. És al desembre quan esclata una altra vaga revolucionària a Txecoslovàquia. Finalment, durant l'any 1921 un gran combat revolucionari que produeix nombroses víctimes, es desenvolupa en l'Alemanya central, i en Anglaterra es produeix una obstinada vaga entre els miners.

Quan, durant el primer període immediat a la guerra, observàrem el creixement del moviment revolucionari, alguns de nosaltres poguérem creure (assessorats per raons històriques) que tal moviment, cada dia més fort i estès, havia de menar la classe obrera, inevitablement, al poder. No obstant, ja han transcorregut quasi tres anys des de la guerra europea. En el món sencer, excepte a Rússia, el poder continua a mans de la burgesia. Ben cert és que, en aquest temps, el món capitalista no ha restat immutable. Ha patit canvis. Europa i el món sencer, travessen un període de desmobilització extremadament perillós per a la burgesia; període de desmobilització dels homes i de les coses, és a dir de la indústria; període durant el qual s'ha produït un monstruós acreixement de l'activitat comercial i, de seguida, una crisi que encara dura. Heus aquí que una pregunta neix amb enorme amplitud: ¿l'evolució que en aquest moment es realitza, tendeix realment a la revolució, o caldrà admetre que el capitalisme ha vençut els obstacles creats per la guerra i que, si encara no s'ha restablert l'equilibri capitalista, està en vies de restablir-se sobre noves bases després de la guerra?

La burgesia es tranquil·litza

Si abans d'analitzar aqueixa pregunta en relació amb la seua base econòmica, l'estudiem des del punt de vista polític, forçosament haurem de comprovar que tota una sèrie de detalls, fets i declaracions, testifiquen que la burgesia s'ha fet més forta i més estable com a classe en el poder, o almenys així ho creu ella. En 1919, la burgesia europea estava en plena confusió; era per a ella una època de pànic, eren els dies de la por boja al Bolxevisme, al qual imaginava sota formes vagues i amenaçadores, i al qual els cartells de París mostraven com a un home amb el ganivet entre les dents.

En realitat, encarnada en aquest espectre del Bolxevisme amb un ganivet, estava la por de la burgesia europea a la retribució pels crims que cometé durant la guerra. Sabia bé la burgesia fins a quin punt els resultats de la guerra no corresponien a les promeses que ella havia fet. Coneixia perfectament l'extensió dels sacrificis en els homes i en els béns, i temia haver de saldar els seus comptes. L'any 1919 fou, sens dubte, l'any més crític per a la burgesia. En 1920

i 1921, se la veié adquirir novament la seua seguretat d'antany i acréixer el seu aparell governamental que, a conseqüència de la guerra, en certs països (Itàlia, per exemple), es trobava en plena descomposició i que avui es reforça, sense cap dubte. L'aplom de la burgesia pren la forma més sorprenent a Itàlia després de la covarda traïció del Partit Socialista al mes de setembre. La burgesia creia trobar en el seu camí quadrilles d'assassins, i aviat s'adonà que només tenia davant de si covards.

Una malaltia que en aquests darrers temps m'ha immobilitzat, m'ha permès, a canvi de no realitzar el meu treball actiu, llegir un gran nombre de fullets estrangers, i he acumulat un paquet de retalls en què clarament s'observa el canvi de sentiments de la burgesia i el seu nou concepte de la situació política mundial. Tots els testimonis es redueixen a un sol: la moral de la burgesia és, en aquests moments, indubtablement millor que en 1919 i fins i tot que en 1920. Així, prenc com a exemple, les notes publicades en un periòdic suís, seriós i purament capitalista, *Neue Züricher Zeitung*, sobre la situació política a França, Itàlia i Alemanya, són força interessants sobre aquest particular. Suïssa, que depèn d'aqueixos països, s'interessa molt per la seua situació interior. Heus ací el que deia aquest diari sobre els esdeveniments de març en Alemanya:

“L'Alemanya de 1921 no s'assembla gaire a la de 1918. La consciència governamental es reforça per tot arreu, fins al punt que els mètodes comunistes troben actualment una viva resistència en gairebé totes les capes socials, encara que la força dels comunistes, que no estaven representats durant la revolució més que per un petit grup d'homes resolts, haja augmentat deu vegades.”

A l'abril, el mateix diari, amb ocasió de les eleccions al parlament italià, descriu la situació interna d'Itàlia d'aquest mode:

“Any 1919: la burgesia està desordenada, el bolxevisme ataca decididament. Any 1921: el bolxevisme està vençut i dispers, la burgesia ataca decididament.”

Un periòdic francès influent, *Le Temps*, digué, amb ocasió del Primer de Maig d'enguany, que no quedava ni rastre de l'amenaça del colp d'estat revolucionari que enverinà l'atmosfera de França al maig de l'any passat, etc...

De tal manera, que no sembla ja dubtós que la classe burgesa haja recobrat vigor, ni que els estats hagen reforçat el seu aparell policíac després de la guerra. Però aquest fet, per important que siga, no resol el problema; en tot cas, els nostres enemics s'afanyen a traure la conclusió del fracàs del nostre programa. Segurament esperàvem veure derrotada la burgesia en 1919. Però és evident que no estàvem molt confiats en això, i que no ha estat en aquesta derrota on hem basat el nostre pla d'acció. Quan els teòrics de la II Internacional i de la Internacional Dos i Mitja diuen que hem fracassat en allò que concerneix les nostres prediccions, hom podria pensar que es tractava de

predir un fenomen astronòmic. És com si ens haguérem equivocat en els nostres càlculs matemàtics segons els quals un eclipsi solar ocorreria en tal i tal dia, i per tant demostràrem ser mals astrònoms. Certament, no es tractava d'això: no predèiem un eclipsi de sol, és a dir un fenomen fora de la nostra voluntat i del camp de la nostra acció. Es tractava d'un esdeveniment històric que havia de complir-se, i es complirà amb la nostra participació. Quan parlàvem de la revolució que havia de resultar de la guerra mundial, significava que intentàvem, i intentem encara, explotar les conseqüències de tal guerra, a fi d'accelerar l'adveniment de la revolució mundial. El fet que la revolució no ha succeït encara en el món sencer o, almenys, a Europa, no significa "que la IC haja estat vençuda" perquè el programa de la Comintern no està basat en dades astronòmiques. Tot això sembla clar per a qualsevol comunista que ho analitze, encara que tan sols siga breument, des del seu punt de vista. No havent sobrevingut la revolució sobre les empremtes candents de la guerra, és evident que la burgesia s'ha aprofitat d'un moment de descans, si no per a reparar, almenys sí per a emmascarar les espantoses conseqüències amenaçadores de la guerra. Ho ha aconseguit? En part. Fins a quin punt? Aquest és el fons mateix de la qüestió, que frega el restabliment de l'equilibri capitalista.

S'ha reconstruït l'equilibri mundial?

Què significa l'equilibri capitalista del que tan bonicament parla el menxevisme internacional? Aquest concepte de l'equilibri no ha estat analitzat ni expressat pels socialdemòcrates. L'equilibri capitalista està determinat per fets, fenòmens i factors múltiples: de primera, segona i tercera categoria. El capitalisme és un fenomen mundial. Ha assolit dominar el món sencer, com ha pogut observar-se durant la guerra: quan un país produïa de més, sense tenir mercat que consumís les seues mercaderies, mentre que un altre necessitava productes que li eren inaccessibles. En aquell moment, la interdependència de les diferents parts del mercat mundial es feia sentir per tot arreu. En l'etapa aconseguida abans de la guerra, el capitalisme estava basat en la divisió internacional del treball i en l'intercanvi internacional dels productes. És necessari que Amèrica produísca determinada quantitat de blat per a Europa. És precís que França fabrique determinada quantitat d'objectes de luxe per a Amèrica. És imprescindible que Alemanya faça cert nombre d'objectes vulgars i econòmics per a França. No obstant, aquesta divisió del treball no és sempre la mateixa, no està subjecta a regles. S'ha establert històricament, i a vegades trontolla a causa de crisis, competències i tarifes. Però, en general, l'economia mundial es basa sobre el fet que la producció del món es repartisca, en major o menor proporció, entre diferents països. ¿Semblant divisió del treball universal, commoguda fins a l'arrel per la guerra s'ha reconstruït o no? Heus aquí un dels aspectes de l'assumpte.

En cada país, l'agricultura proveeix la indústria amb objectes de primera necessitat per als obrers i amb béns per a la producció (matèries primeres); al seu torn, la indústria proveeix el camp d'objectes d'ús personal i domèstic, així com d'instruments de producció agrícola. D'aquesta manera queda establerta certa reciprocitat. En l'interior de la mateixa indústria assistim a la fabricació d'instruments de producció i a la fabricació d'objectes de consum, i entre aquestes dues branques principals de la indústria s'estableix certa interrelació, que passa per constants ruptures per a ser reconstruïda sobre noves bases. La guerra destruï aquestes relacions. Durant aquesta guerra, la indústria d'Europa (i en gran manera les d'Amèrica i Japó) no produïren tants béns de consum i mitjans de producció com de destrucció. Perquè si arribaven a produir objectes d'ús personal, aquests es destinaven principalment als soldats dels exèrcits imperialistes, amb desavantatge per als productors obrers. Ara bé, les relacions trencades entre la ciutat i el camp, entre les distintes branques de la indústria dins de cada país. S'han reconstruït o no?

Cal considerar, a més, l'equilibri de les classes basat sobre el de l'economia nacional. En el període anterior a la guerra, existia una pau armada, no sols en allò tocant les relacions internacionals sinó (a gran escala) en allò que es referia a la burgesia i al proletariat, gràcies a un sistema d'acords col·lectius referent als salaris; sistema portat a terme pels sindicats centralitzats i el capital industrial, al seu torn centralitzant-se més i més. Tal equilibri es trencà amb la guerra, el que ha provocat un moviment formidable de vagues en el món sencer. L'equilibri relatiu de les classes en la societat burgesa, equilibri sense el qual tota producció es fa impossible, s'ha restablert o no? I si és així, sobre quines bases? L'equilibri entre les classes està estretament lligat a l'equilibri polític. La burgesia, abans i durant la guerra, sostenia el seu mecanisme interior amb l'ajuda dels socialdemòcrates, dels socialpatriotes, que eren els seus principals agents i mantenien la classe obrera en el marc d'un equilibri burgès. Únicament per açò pogué la burgesia fer la guerra. ¿Ha reconstruït ja el seu sistema polític, i fins a quin punt els socialdemòcrates serveixen o han perdut la seua influència sobre les masses i són capaços de representar el seu paper de guardians de la burgesia?

Més tard s'aborda la qüestió de l'equilibri internacional, és a dir, de la coexistència dels estats capitalistes, sense la qual, evidentment, la reconstrucció de l'economia capitalista es fa impossible. ¿Ha estat assolit ja l'equilibri en aquesta esfera, o no?

Tots els aspectes del problema han de ser analitzats per tal que pugem contestar a la pregunta de si la situació mundial continua cap a la revolució o, per contra, si tenen raó els que consideren els nostres punts de vista revolucionaris com a utòpics. L'estudi de cada aspecte d'aquest problema ha d'il·lustrar-se amb fets nombrosos i xifres difícils de sotmetre a tan gran assemblea i que a penes poden

recordar-se. Així que, breument, tractaré d'exposar algunes dades essencials que ens permeten orientar-nos.

S'ha establert una nova divisió del treball? En aquest terreny, el fet decisiu és el traspàs del centre de gravetat de l'economia capitalista i del poder burgès d'Europa a Amèrica. És aquest un fet essencial que cada un de vosaltres, camarades, ha de gravar en la seua memòria de la manera més fixa, a fi que podeu comprendre els esdeveniments que davant de nosaltres es desenvoluparan encara en el transcurs dels anys que seguiran. Abans de la guerra, era Europa el centre capitalista del món; era el seu principal dipòsit, la seua principal oficina i banca. L'industrial europeu, anglès en primer terme, i alemany en segon; el comerciant europeu, anglès sobretot; l'usurer europeu, anglès en primer lloc, de seguida francès, eren els directors efectius de l'economia mundial i, per consegüent, de la política universal. Açò s'ha acabat. Europa ha estat llençada a un segon lloc.

Decadència econòmica d'Europa expressada en xifres

Assagem de determinar en xifres aproximades el traspàs del centre de gravetat econòmica i mesurar la decadència econòmica d'Europa. Abans de la guerra, la propietat nacional, o siga el conjunt de fortunes de tots els ciutadans i de tots els estats que participaren en l'última guerra, estava valorat en uns 2,4 bilions de marcs or. La quantitat de coses que produïen en el curs d'un any, ascendia a un ingrés de 340 mil milions de marcs or. Què ha gastat i destruït la guerra? 1,2 bilions de marcs or, la meitat justa del que els països bel·ligerants havien amassat durant tota la seua existència. És evident que es cobrien els despeses de guerra amb les rendes corrents. Però si admetem que la renda nacional de cada país caigué fins a un terç durant la guerra, a conseqüència de l'enorme disminució de la mà d'obra, i que així aconseguí 225 mil milions de marcs or; si, d'altra banda, prenem en consideració que totes les despeses, al marge de les de guerra, absorbien el 55%, forçosament s'haurà de reconèixer que les rendes nacionals corrents no pogueren cobrir les despeses de la guerra més que en la proporció de 100 mil milions de marcs or anualment. El que representa 400 mil milions de marcs or en els quatre anys de lluita. Per consegüent, els 800 mil milions de marcs que faltaven havien de ser extrets del capital de les mateixes nacions bel·ligerants i, sobretot, a costa de la no reconstrucció del seu aparell productor. Es comprèn que la fortuna general dels països bel·ligerants, no representa després de la guerra 2,4 bilions de marcs or, sinó només 1,6 bilions de marcs or, de manera que ha disminuït en un terç.

No obstant, tots els països que participaren en la guerra no s'han arruïnat en les mateixes proporcions. Al contrari, hi ha entre els bel·ligerants, països que s'han enriquit, com els Estats Units i Japó. El que vol dir que els estats europeus que

lluitaren han perdut més d'un terç de la seua fortuna nacional; alguns, com Alemanya, Àustria-Hongria, Rússia, Balcans, han perdut més de la meitat.

El capitalisme com a sistema econòmic està, com vostès saben, ple de contradiccions. Aqueixes contradiccions assoliren proporcions colossals durant la guerra. A fi de procurar-se els mitjans amb què fer la guerra, l'estat ha demanat recursos per mitjà de les mesures següents: en primer lloc, emetent paper moneda i, d'altra banda, llençant préstecs. De tal manera, la circulació dels avantdits valors augmentava cada vegada més. Gràcies a aquest mitjà, l'estat treia del país valors materials i efectius i els destruïa en la guerra. Com més gastava l'estat, quants més valors reals destruïa, més s'amuntegaven en el país els valors ficticis. Els contractes de préstec s'apilaven pertot arreu. Semblava que el país s'havia enriquit extraordinàriament, però en realitat els seus fonaments econòmics es debilitaven cada vegada més, es trencaven més, queien en ruïnes. Els deutes de l'estat assoliren la xifra d'1 bilió de marcs or, el que representa un 62% de l'actual riquesa dels països bel·ligerants. Abans de la guerra circulaven paper moneda i títols de crèdit per un valor aproximat de 28 mil milions de marcs or. En aquest moment la quantitat és entre 220 mil i 280 mil milions, o siga deu vegades més, sense comptar clar, a Rússia, perquè només parlem del món capitalista. Tot açò concerneix principalment (encara que no "exclusivament") els països d'Europa; sobretot, els del continent i, en primer terme, l'Europa central. En general, conforme Europa esdevenia més pobre es recobria, i es recobreix, d'una cada vegada més espessa crosta de valor en paper, o siga el que s'anomena capital fictici. Aquest capital fictici (papers de crèdit, bons del tresor, títols del deute, bitllets de banc, etc.) representa o el record del capital difunt o l'esperança del capital nou. Però en el present no correspon a cap capital real. Quan l'estat negociava un emprèstit per a obres productives, com per exemple, el Canal de Suez, els valors en paper emesos per l'estat tenien al dors un valor real: el Canal de Suez, que permet el pas dels vaixells, rep una remuneració, dóna rendes; en una paraula, participa de l'economia nacional. Quan l'estat feia emprèstits per a la guerra, els valors mobilitzats a favor de l'emprèstit destruïen i reunien a un mateix temps valors nous. No obstant, els títols del deute han quedat en les butxaques i en les carteres dels ciutadans; l'estat els deu centenars de milions, aqueixos centenars de milions que existeixen sota la forma de bitllets en la butxaca de qui li'ls prestà a l'estat, són milions vertaders? No existeixen. Han estat destruïts, cremats. El detenedor d'aqueix paper què espera? Si és un francès, espera que França arranque aqueixos milions a Alemanya, junt amb la seua carn, i li pague.

La destrucció dels fonaments de les nacions capitalistes, la destrucció de la seua organització productora, ha rebrotat (en veritat) sota diverses relacions que s'escapen a les estadístiques. Aquest fet és singularment cridaner pel que fa a la vivenda. Vistos els beneficis enormes dels temps de guerra i de després, totes les forces del capital han tendit cap a la producció de nous objectius de consum

personal o militar. Quant al restabliment de l'organització productora fonamental, s'ha anat descuidant cada vegada més. Sobretot en allò tocant la construcció de vivendes urbanes. Es reparen malament les cases velles, es construeixen nous immobles en quantitats insignificants. Així s'ha provocat una necessitat colossal de vivenda al món capitalista. A causa de l'actual crisi la destrucció de l'aparell productiu pot no ser perceptible avui, ja que els principals països capitalistes no utilitzen més que la meitat o un terç de les seues capacitats productives. Però en l'esfera de la vivenda, a causa del constant creixement de la població, la desorganització de l'aparell econòmic es palesa plenament. Es necessiten centenars de mils i fins a milions de vivendes a Amèrica, Anglaterra, Alemanya i França. Però els treballs necessaris per a resoldre aqueixes necessitats troben dificultats insuperables, provocades pel empobriment general. El capitalisme europeu deu i haurà d'ajustar-se el cinturó, reduir l'abast de les seues operacions i descendir a un nivell més baix en els propers anys.

Com he dit, en el quadro de l'empobriment general d'Europa diferents països s'han arruïnat en diferents proporcions. Considerem el cas d'Alemanya, el país que més ha patit entre les grans potències capitalistes. Citaré algunes xifres fonamentals que caracteritzen la situació d'Alemanya abans i després de la guerra. Aquestes xifres no són exactes, clar. El càlcul estadístic de la riquesa i de les rendes nacionals és una cosa molt difícil d'aconseguir davall l'anarquia capitalista. Un càlcul real de les rendes i riqueses no serà possible més que en els règims socialistes, i s'expressarà en unitats de treball humà. Clar que parlem del règim socialista ben organitzat i funcionant regularment, que tan lluny estem encara d'assolir. Però fins a les xifres que no són exactes del tot ens serviran per a fer-nos una idea aproximada dels canvis produïts en la situació econòmica d'Alemanya i dels altres països en els darrers sis o set anys.

Es calculava la riquesa nacional d'Alemanya abans de la guerra en 225 mil milions de marcs or, mentre que l'ingrés nacional més alt de preguerra fou de 40 mil milions de marcs or. Com és sabut, en aquella època Alemanya s'enriquia veloçment. En 1896 la seua renda era de 22 mil milions de marcs or. En divuit anys (1896-1913) augmentà 18 mil milions, a raó de mil milions per any. Aquells divuit anys foren l'època del formidable creixement del capitalisme al món sencer, i sobretot en Alemanya. Avui, la riquesa nacional d'aquesta nació s'estima en 100 mil milions de marcs or, i el seu ingrés en 16 mil, o siga un 40% del que tenia abans de la guerra. Veritat que Alemanya perdé una part del seu territori, però les seues pèrdues més considerables foren les despeses de guerra i el pillatge patit després. L'economista Richard Calwer (d'Alemanya) considera que, tant en el terreny de la indústria com en el de l'agricultura, Alemanya produeix actualment molt menys de la meitat del que produïa abans de la guerra. De manera que els càlculs de l'economista alemany confirmen en tots els seus punts les xifres que acabe de citar. Al mateix temps,

el deute de l'estat alemany augmenta fins assolir els 250 mil milions de marcs; és a dir, que és dues vegades i mitja major que la riquesa d'Alemanya. D'altra banda, a aquest país se li han imposat unes retribucions de 132 mil milions de marcs. Si els anglesos i els francesos decidiren prendre aquesta suma sencera i immediata, es veurien obligats a ficar-se en les butxaques Alemanya, des de les mines de Stinnes fins als botons de la camisa del president Ebert. El paper moneda es xifra actualment en Alemanya en 81 mil milions de marcs. Cinc mil milions a penes es garanteixen per les reserves or. D'on resulta que el valor interior del marc alemany no assoleix ara més de set penics.

La veritat és que, després de la guerra, Alemanya semblava victoriosa sobre el mercat mundial, exportant a baix preu les seues mercaderies. Però mentre que aquests baixos preus deixaven beneficis considerables als negociants i exportadors alemanys, representava al capdavant, la ruïna per a la població alemanya considerada en el seu conjunt. En efecte, el baix preu en el mercat mundial s'obtenia disminuint els salaris i deixant morir de fam els obrers, fent participar l'estat en la compra del pa, taxant de certa manera els lloguers, la qual cosa provocava al seu torn la paralització de la construcció d'immobles, limitant les reparacions, etc.. De tal manera, cada article alemany llençat al mercat mundial porta amb si una part de la riquesa nacional alemanya, contra la qual Alemanya no disposa de cap equivalent.

A fi de "sanejar" l'economia alemanya, és necessari estabilitzar la seua moneda: és a dir que cal detenir l'emissió de valors paper i disminuir la quantitat dels que estan en circulació. Però per a obtenir semblant resultat cal renunciar al pagament dels deutes, proclamar la fallida de l'estat. No obstant, aquesta mesura equival per si sola a la ruptura de l'equilibri, ja que ella implica una transferència de propietat dels seus actuals posseïdors a d'altres mans, i per tant ha de provocar una aferrissada lluita de classes per la nova distribució de l'ingrés nacional. Mentre Alemanya s'empobreix i continua caient.

Prenguem ara un país victoriós: França. Si comparem la situació actual de França amb la que tenia durant els anys 1918-1919, direm: "Sí, algunes millores s'adverteixen". Citaré ara algunes xifres que els economistes burgesos francesos estan presumptuosament utilitzant en un intent de demostrar que l'economia capitalista d'aquest país s'ha restaurat. Examinem per exemple, l'estat de l'agricultura francesa. França produïa abans de la guerra, 86 milions de quintars mètrics de blat, 52 d'avena, 132 de creïlles per any. L'any 1919 ha fornit 50 milions de blat; la collita de 1920 ha fornit 63. En 1919 s'han recol·lectat 77 milions de quintars de creïlles; en 1920, 103. Examinem l'estat del ramat: en 1913 França comptava amb 15 milions de moltons; avui (1921) en té 12,8 milions. Hi havia a França 7 milions de porcs en 1913; ara, 4. Com es veu, la disminució és considerable. Vegem la producció de carbó, base essencial de la indústria. En 1913 s'extreien a França 41 milions de tones de carbó, contra 22

milions en 1919 i 25 en 1920. Si tenim en compte la producció d'Alsàcia-Lorena i de la conca del Sarre tindrem la xifra de 35,6 milions de tones en 1919. Per consegüent, comprovem ací un augment de la producció, que no obstant està molt lluny d'obtenir el nivell d'abans de la guerra. ¿Per quins mitjans s'ha assolit aquest progrés, per petit que siga? En l'agricultura es deu sobretot, al treball aferrissat del camperol francès. En el terreny capitalista s'ha aconseguit pel pillatge contra Alemanya, a la qual se li han pres vaques, gra, màquines, locomotores, or i especialment carbó.

Des del punt de vista de l'economia nacional no hi ha res positiu ací, cap valor nou; es tracta principalment d'un desplaçament dels valors antics. És precís afegir que les pèrdues d'Alemanya foren d'una vegada i mitja a dues vegades més grans que les conquestes de França.

Veiem, doncs, que havent-li arrabassat França a Alemanya els seus principals districtes de producció metal·lúrgica i carbonera, encara està lluny d'assolir el seu propi nivell de producció d'abans de la guerra. Prenguem el comerç exterior francès. La balança comercial caracteritza l'equilibri econòmic internacional, o siga l'estat dels canvis entre diversos països. Un país capitalista considera com favorable la seua situació si exporta a l'estranger més que el que importa. La diferència se li paga en or. Semblant balanç es denomina actiu. Si un país es veu obligat a importar més que a exportar, el seu balanç és passiu i l'obliga a afegir a les mercaderies exportades una part de les seues reserves-or. De tal manera, la base del seu sistema monetari i del seu crèdit s'arruïna. Fixant-nos en França en els dos últims anys (1919-1920), els dos anys que la burgesia francesa ha consagrat al treball de 'reconstrucció', veurem que el passiu comercial de 1919 es xifrava en 24 mil milions, i en 1920 en 13 mil. El burgès francès mai ha vist xifres semblants ni inclús en els malsons més terribles d'abans de la guerra. El passiu comercial d'aquests dos anys és de 27 mil milions. Durant el primer trimestre de 1921, França realitzà el seu balanç comercial sense passiu, o dit d'una altra manera, que les seues exportacions han estat iguals a les seues importacions. Per aquesta raó alguns economistes francesos han cantat victòria: "França està en vies de reconstruir el seu equilibri comercial", s'han dit. Però l'òrgan directiu de la burgesia francesa, *Le Temps*, escrivia sobre açò el 18 de maig: "Estan equivocats. No hem hagut de desembossar or durant aquests tres mesos només perquè importem molt poques matèries primeres. Però açò simplement significa, que en l'última part de l'any exportarem pocs productes manufacturats basats en matèries primeres estrangeres en general i americanes en particular. Per tant, si hem tingut un balanç comercial favorable en aquests tres mesos, en el proper període el dèficit comercial començarà ineludiblement a créixer."

Abans de la guerra hi havia menys de 6 mil milions de francs en bitllets en circulació: actualment passen dels 38 mil. En allò que concerneix el poder de

compra del franc, el mateix periòdic *Le Temps* fa observar que cap a fins de març, quan ja la crisi havia començat en el món sencer, els preus a Amèrica augmentaren en un 23%; és a dir, menys d'un quart en relació amb els d'abans de la guerra, mentre que a França augmentaren un 260%, o siga més de tres vegades i mitja que els d'abans de la guerra. Açò significa que el poder de compra del franc ha disminuït. Examinarem ara el pressupost francès. Es divideix en dues parts: ordinari i extraordinari. L'ordinari es valora en 23 mil milions de francs, xifra desconeguda abans. ¿On van aqueixes sumes monstruoses? Quinze mil milions es destinen a cobrir els interessos dels deutes, cinc mil milions a l'exèrcit; total 20 mil milions. Açò és quant l'estat francès es prepara a traure del contribuent. En realitat, només aconseguix obtenir 17 mil cinc-cents milions. Per tant l'ingrés normal del govern no basta per a pagar els interessos i mantenir l'exèrcit. Nosaltres veiem encara despeses extraordinaris: més de 5 mil milions per a les tropes d'ocupació i qualsevol classe de retribucions i reconstruccions consecutives a la guerra. Aquests despeses són inscrits a compte d'Alemanya. Però és prou autoevident, que a mesura que passa el temps, Alemanya és cada vegada menys capaç de pagar-los. Mentre l'estat francès continua vivint gràcies als nous emprèstits o imprimint paper moneda. Léon Chavenon, un dels periodistes financers francesos més autoritzats, director d'un periòdic econòmic molt important, *l'Information*, preconitza la supressió contínua del paper moneda declarant: "No evitarem aquesta necessitat sinó per mitjà d'una fallida declarada." De tal manera, no existeixen més que dues eventualitats: una fallida disfressada, gràcies a la impressió il·limitada de paper moneda o una fallida franca. Heus ací que estem a França, un país victoriós que, en meitat d'una Europa en ruïnes, es troba en una situació favorable, en el sentit que ella pogué i pot reconstituir el seu equilibri a costa d'Alemanya. La situació d'Itàlia i de Bèlgica no és millor que la de França.

Passem ara al país més ric i poderós d'Europa: Gran Bretanya. Durant la guerra ens acostumarem a dir que Anglaterra s'enriquia amb la guerra, que la burgesia anglesa portà Europa a la guerra, i que s'escalfava a la calor del foc que atia. Cosa que era veritat fins a cert punt. Anglaterra s'enriquí en el primer període de la guerra però començà a perdre en el segon. L'empobriment d'Europa, especialment d'Europa Central serví per a trencar les relacions comercials entre Anglaterra i la resta del continent. Aquesta circumstància havia d'afectar, al capdavall, terriblement la indústria i les finances d'Anglaterra, i l'afectà. A més, Anglaterra hagué de suportar despeses formidables a causa de la guerra. Es troba actualment en decadència i aquesta s'accentua cada vegada més. El fet que cite pot ser il·lustrat per mitjà de xifres relatives a la indústria i al comerç, però no hi ha cap gènere de dubte, i té la seua completa expressió en la sèrie de declaracions oficials dels banquers i industrials anglesos més notables. En el transcurs de març, d'abril i de maig, s'hi han publicat en els periòdics anglesos

els comptes de les assemblees anuals de les societats per accions, de les banques, etc.. Aqueixes assemblees, en què els directors de les empreses han llegit els seus informes sobre la situació general dels negocis del país, o bé de les seues branques d'indústria respectives, ofereixen documentació summament instructiva. He reunit una gran quantitat d'aqueixos informes. Tots testifiquen el mateix: la renda nacional d'Anglaterra, el conjunt de les rendes dels ciutadans del mateix estat, és menor que abans de la guerra.

Anglaterra s'empobreix. La productivitat del treball disminueix. El seu comerç internacional ha baixat en 1920 en relació amb el de l'any anterior al de la guerra, en almenys un terç, i en certes branques (les més importants) molt més encara. Semblant canvi és molt notable, sobretot en la indústria del carbó, que representava la branca principal de l'economia anglesa o, millor, la base de tot el sistema econòmic mundial d'Anglaterra: el monopoli carboner constituïa l'arrel del poder, el vigor i la prosperitat de totes les altres branques de la indústria anglesa. Cap rastre de tal monopoli subsisteix avui. Heus aquí les dades relatives a l'estat de l'economia que ens ocupa: en 1913, les mines angleses donaren 287 milions de tones de carbó; en 1920, s'extragueren 233, el que representa un 20% menys. En 1913 la producció de ferro d'Anglaterra arribà a 10,4 milions de tones; en 1920, poc més de vuit milions, un altre 20% de menys. Exportava, en 1913, 73 milions de tones de carbó, i en 1920 a penes 25, un terç del total de preguerra. Però la crisi de la indústria i de l'exportació de carbó en 1921 assolí terribles proporcions. S'extragueren al gener 19 milions de tones; al febrer 17; al març 16. De seguida sobrevingué la vaga general durant la qual l'extracció del carbó es reduí quasi a zero. L'exportació en els primers cinc mesos de 1921 és sis vegades menor que la del període corresponent de l'any 1913. L'explotació del mes de maig de 1921, calculada en diners, és tres vegades menor que la del mes de maig de 1920. El deute nacional d'Anglaterra es xifrava el 1er d'agost de 1914 en 700 milions de lliures esterlines; el 4 de juny d'enguany assolí els 7.709 milions. Ha augmentat onze vegades. El pressupost s'ha triplicat.

L'enfonsament de l'economia anglesa ha trobat la seua més gràfica expressió en què una lliura esterlina ja no és més una lliura esterlina. En el mercat financer mundial sempre ocupà la lliura una situació preponderant. Les divises dels altres països es conformaven al valor de la lliura, que els anglesos anomenen sobirà. En aquest moment, la lliura ha perdut el seu paper director. La seua plaça és ocupada pel dòlar, amo actual del mercat financer. La lliura esterlina ha perdut davant del dòlar un 24 per cent del seu valor nominal. Tal és la situació d'Anglaterra, el país més ric d'Europa, el que menys ha patit militarment, i el que més s'enriquí en el primer període de la guerra.

Les dades que acabem de citar caracteritzen prou la situació d'Europa sencera. Dels països que participaren en la guerra, Àustria ocupa un pol a títol de país

que més ha patit (sense parlar de Rússia), i Anglaterra ocupa el pol oposat. Entre aquests dos països es troben: Alemanya, Itàlia, Bèlgica, França. Els països balcànics s'han arruïnat completament i han tornat a l'estat de barbàrie econòmicocultural. En allò que concerneix els països neutrals, sens dubte que s'enriquiren al principi de la guerra; però, en no poder exercir un paper econòmic autònom (perquè estaven intercalats entre les grans potències, de què en depenien econòmicament) la ruïna dels principals estats d'Europa, tingué com a corol·lari enormes dificultats econòmiques per als països neutrals que també rebaixaren el nivell que assoliren al primer període de la guerra.

Així, la fortuna d'Europa en el seu conjunt, en quant comprèn la quantitat de riqueses materials produïdes per la població europea sencera, ha caigut en almenys un terç comparat amb els temps de preguerra. El més important, com he dit, és la ruïna de l'organització productora. El camperol no troba adobs químics, instruments de llaurar, màquines agrícoles; el propietari de mines, desitjant aconseguir els preus més elevats per al seu carbó, no renova la seua maquinària; els dipòsits de locomotores es buiden, les vies fèrries no reposen prou el seu material, etc. Com a conseqüència de les circumstàncies, la trama de la vida econòmica es fa més dèbil, més lleu, menys resistent. ¿Què fer per a mesurar aquests fenòmens, com adonar-nos-en? L'estadística capitalista és insuficient per a açò. Un inventari semblant, açò és, un inventari en termes dels valors de les condicions productives, no d'una empresa aïllada, sinó de països sencers i del conjunt d'Europa, indubtablement mostraria que els règims de guerra i postguerra han sobreviscut i sobreviuen a costa del capital productiu bàsic d'Europa. El que vol dir, per exemple, que Alemanya en compte d'emprar 50.000 obrers per a millorar l'estat de les seues mines, ocupa 50.000 obrers més per a extraure el carbó que ha de lliurar a França. D'altra banda, França tendeix a exportar la major quantitat possible de productes, per a disminuir el seu dèficit comercial, descuidant al seu torn el seu equipament en les proporcions necessàries. I tot açò concerneix tots els països d'Europa, perquè Europa té, en el seu conjunt, una balança comercial deficitària, passiva. El debilitament de les bases de l'economia europea serà major demà del que ho fou ahir, i del que és avui.

El gran talp de la història rosega els fonaments de l'estructura econòmica d'Europa.

El floriment econòmic d'Amèrica

Si passem a l'altre hemisferi, se'ns ofereix un altre quadro ben distint. El desenvolupament d'Amèrica ha seguit una direcció diametralment oposada, perquè s'ha enriquit enormement en aquest temps. Ha participat en la guerra, a títol de proveïdor. Veritat que també ha tingut algunes despeses amb la guerra;

però aqueixes despeses semblen insignificants si les comparem, no sols amb els beneficis de la guerra, sinó amb tots els avantatges que el desenvolupament econòmic d'Amèrica ha tret de la guerra. Els Estats Units han trobat a Europa quelcom més que un mercat quasi il·limitat, en què se li comprava de ferm, puix al mateix temps s'han desembarassat, per llargs anys, dels seus competidors en el mercat mundial: Alemanya i Anglaterra, que suportaren el major pes de la guerra. Fins a la mateixa guerra, la major part de les exportacions americanes, dos terços del total, consistien en productes agrícoles i matèries primeres. En el curs de la guerra, l'exportació dels Estats Units augmentà sense parar i amb rapidesa febril. Basta dir que l'excedent de les seues exportacions sobre les seues importacions en sis anys (1915-1920) es calcula en 18 mil milions de dòlars. Al mateix temps, el caràcter de les seues exportacions ha canviat radicalment. Avui els Estats Units exporten 60% de productes manufacturats i només 40% de productes agrícoles, comestibles i matèries primeres.

A fi de fixar el paper actual dels Estats Units en l'economia mundial, citaré les següents xifres fonamentals:

El 6% de la humanitat habita el territori dels Estats Units, que ocupen el 7% de la superfície terrestre; el 20% de la producció global d'or es troba en aquest país; els Estats Units posseeixen el 30% del tonatge de la flota comercial del món, mentre que abans de la guerra només en tenien un 5%. La producció de l'acer i del ferro constitueix, als Estats Units, un 40% de la producció mundial; la del plom, 49%, la de la plata, 40%; del zinc, 50%; del carbó, 45%; de l'alumini 60%, un altre tant del coure i del cotó; del petroli, de 66 a 70%, de la dacsa, 75%, i dels automòbils, 85%. Existeixen avui en el món sencer deu milions d'automòbils; d'ells, Amèrica posseeix vuit milions i mig, i la resta del món, 1.400.000. Amèrica té un automòbil per cada dotze habitants.

També el domini sobre el mercat del carbó ha passat, definitivament, d'Anglaterra als Estats Units. La superioritat d'aquests en el terreny del petroli, que exerceix un paper cada vegada major en la indústria i en la guerra, no és menys indiscutible. Però el canvi no sols s'ha operat en la indústria i el comerç mundials, afecta també el mercat financer. L'usurer principal del món de preguerra era Anglaterra; de seguida venia França. El món sencer, incloent-hi Amèrica, li devia. Al contrari, en aquest moment, l'únic país que no deu a ningú i al que tot el món li deu són els Estats Units. Europa, els Estats europeus, les ciutats i les empreses deuen als Estats Units 18 mil milions de dòlars or. I açò és només el començament. Cada dia que passa augmenta aqueix deute en 10 milions de dòlars gràcies als interessos impagats i a la concessió de nous crèdits. De tal manera, el dòlar s'ha convertit en el "sobirà" del mercat financer mundial. Antany, en presentar-se el dòlar en el mercat, deia: "Valc, si fa o no fa, un quint de lliura esterlina." Pel que fa a aquesta última, no necessitava presentació: existia com a lliura esterlina senzillament. Ara la situació ha

canviat. Avui, la lliura esterlina, com les altres unitats monetàries, necessita un passaport, i en ell s'hi diu que la lliura esterlina no és això en realitat, sinó que val un cert nombre de dòlars (quasi un quart menys del que marcaven els indicadors financers d'abans de la guerra). Quasi la meitat de l'or mundial, que serveix de base al sistema monetari, es concentra als Estats Units: prop de la meitat de les reserves-or del món!

Tal és la situació d'Amèrica del Nord després de la guerra. De quina manera s'ha establert? S'ha fundat sobre el mercat de guerra d'Europa, que era il·limitat i que pagava a qualsevol preu. En les colònies angleses, en Àsia, en Àfrica, en Amèrica del Sud, els Estats Units tenien competidors. Com en la seua majoria han desaparegut, els Estats Units poden moure's sense traves. Durant set anys hem assistit a un canvi complet en el domini de la divisió del treball al món sencer. Durant més de quatre anys, Europa fou una foguera en què cremaven les seues rendes i el seu mateix capital; en aqueixa foguera, la burgesia americana escalfava les seues mans. La potència productora d'Amèrica creix incessantment; però el mercat ha deixat d'existir, perquè Europa s'arruïnat i no troba el mitjà de comprar les mercaderies americanes. És com si Europa hagués ajudat amb totes les seues forces Amèrica a pujar al més alt cim, per a després traure l'escala.

Els altres països. La crisi

Japó també aprofità el temps de guerra, i el seu capitalisme féu grans progressos que, no obstant, no poden comparar-se amb el desenvolupament dels Estats Units. Determinades branques de la indústria japonesa han crescut a la velocitat de plantes en hivernacle. No obstant, encara que Japó haja estat capaç de desenvolupar ràpidament determinades branques de la seua indústria, gràcies a l'absència de competidors, no podrà servir les posicions conquistades després que alguns dels seus rivals hagen reaparegut al mercat. La xifra general d'obres i obreres japoneses (el treball femení ha assolit ràpida difusió al Japó) es calcula en 2.370.000, dels que 270.000 (quasi el 12%) estan sindicalitzats.

Als països colonials i semicolonials, en les Índies orientals, en Xina, el capitalisme ha fet grans conquestes en els darrers anys. Abans de la guerra, Àsia produïa 56 milions de tones de carbó; en 1920 ha arribat als 76 milions, o siga 36 % de més.

El món pateix en aquest moment una crisi molt dura, que començà en la primavera de 1920 al Japó i Amèrica, països que estaven progressant en aquest darrer període. *The Economist*, el més autoritzat periòdic anglès sobre economia, relatava de manera curiosa el principi de la crisi. És un episodi molt interessant. L'obrer americà, vegeu-ho, s'enriqueix i es posa a comprar camises de seda, la fabricació de les quals constitueix la més important de les branques

de la indústria tèxtil japonesa. La indústria japonesa de la seda s'ha desenvolupat enormement en poc de temps; però el poder adquisitiu dels obrers és limitat, i caigué sobtadament quan la indústria americana començà la seua reconversió arran de la pau. Es produeix llavors una aguda crisi en la indústria sedera japonesa. Altres aspectes de la indústria han estat, al seu torn, commoguts per la mateixa crisi que travessà l'oceà i esclatà en Amèrica, assolint en el moment present proporcions desconegudes en la història del capitalisme. De manera que allò que començà per una cosa insignificant, per una minúscula camisa de seda, ha acabat en un gran desastre; els preus han caigut amb rapidesa vertiginosa, les fàbriques han tancat les seues portes i han llençat al carrer els seus obrers. Actualment, passen de sis milions els obrers sense treball.

L'episodi relatiu a les camises de seda exerceix en la història de la crisi gairebé el mateix paper que el colp d'ala que provoca el vendaval. No hi ha cap dubte que aquest estava a punt de produir-se, no obstant, l'episodi és encara més interessant sota aquest aspecte que caracteritza la milloria certa de la situació material d'algunes categories obreres americanes durant els anys passats. Gran part dels vuit milions i mig d'automòbils pertanyen a obrers qualificats, però avui, i sobretot en el proper període, els obrers americans no tindran els mitjans per a automòbils i camises de seda.

Veiem, doncs, una crisi a Europa i una altra en Amèrica. Però són ben distintes. Europa s'arruïna, Amèrica s'enriqueix. L'organització productiva d'Amèrica està, relativament, en bon estat. Les seues fàbriques són de primera classe, el seu equipament i subministraments estan prop. És cert que la qualitat dels seus productes ha baixat durant la guerra, les seues vies fèrries no es troben en perfecte estat; els seus capitalistes es preocupen, sobretot del transport de les seues mercaderies cap als ports d'Orient; però, en general, Amèrica no sols ha servat la seua envergadura econòmica, sinó que l'ha acrescudada.

La demanda d'Europa ha disminuït; res pot donar a canvi de les mercaderies americanes. El centre de gravetat de l'economia mundial s'ha passat de colp a Amèrica i, en part, al Japó. Si Europa pateix anèmia, Amèrica pateix congestió. Aquesta anormal incongruència entre les condicions de les economies europees i americanes (una ruïnosa incongruència per a ambdós costats) troba la seua expressió més gràfica en l'esfera del transport per mar. En aquesta esfera com en tantes altres, la posició dominant abans de la guerra pertanyia a Anglaterra. Concentrava a les seues mans prop del 50% del tonatge mundial. Buscant assegurar el seu domini en tots sentits, els Estats Units s'han dedicat a construir la seua flota de guerra tan ràpidament com han desenvolupat el seu comerç durant la guerra. El seu tonatge, que no passava de tres o quatre milions, es calcula avui (1921) en quinze milions, quasi igual al d'Anglaterra.

El tonatge mundial ha augmentat en el curs d'aquest últim any quasi un quint i, no obstant, la indústria i el comerç del món estan en baixa. No hi ha res que transportar. L'anèmia d'Europa i la congestió d'Amèrica paralitzen de la mateixa manera els transports de l'Atlàntic.

Boom i crisi

Els economistes burgesos i els reformistes, que tenen interès en presentar la situació del capitalisme sota un aspecte favorable, diuen: "La crisi actual no prova res per si mateixa. Al contrari, és un fenomen normal. Després de la guerra presenciarem un *boom* industrial, i ara una crisi; per tant el capitalisme viu i es mou." En efecte, el capitalisme viu per crisis i boom, així com un ser humà viu per inhalar i exhalar. Primer hi ha un *boom* en la indústria, després una paralització, després una crisi, seguida per una paralització en la crisi, després una millora, una altra paralització, i així continua.

L'alternança de les crisis i els booms, amb tots els seus estats intermedis, constitueix un cicle o un dels grans cicles del desenvolupament industrial. Cada cicle comprèn un període de vuit, nou, deu, onze anys. Si estudiem els cent trenta-vuit últims anys, percebem que a aquest període corresponen setze cicles. A cada cicle correspon, en conseqüència, poc menys de nou anys: vuit anys cinc octaus. Per raó de les seues contradiccions interiors, el capitalisme no es desenvolupa en línia recta, sinó en forma de ziga-zaga: ara s'alça, ara cau. És precisament aquest fenomen que permet dir als apologistes del capitalisme: "Com que observem després de la guerra una successió de boom i crisis, es desprèn que totes les coses estan treballant juntes per a la millora del capitalisme." No obstant la realitat és una altra. El fet que el capitalisme continue oscil·lant cíclicament després de la guerra indica, senzillament, que encara no ha mort i que encara no ens enfrontem amb un cadàver. Fins que el capitalisme no siga vençut per una revolució proletària, continuarà vivint en cicles, pujant i baixant. Les crisis i els boom són propis del capitalisme des del dia del seu naixement; l'acompanyaran fins a la tomba. Però per a definir l'edat del capitalisme i el seu estat general, per a establir si encara està desenvolupant-se, o si ja ha madurat, o si està en decadència, hom ha de diagnosticar el caràcter dels cicles, tal com es jutja l'estat de l'organisme humà, segons el mode com respira: de forma tranquil·la o mig tallada, profunda o suau, etc.

El fons mateix d'aquest problema, camarades, pot ser presentat de la manera següent: prenguem el desenvolupament del capitalisme (el progrés en l'extracció del carbó, la fabricació de teles, la producció del ferro, la fosa, el comerç exterior, etc.) en els últims cent trenta-vuit anys, i representem-lo per una corba. Si en els moviments d'aquesta corba, nosaltres expressem el curs real del desenvolupament econòmic, trobarem que aquesta corba no oscil·la cap amunt en un arc ininterromput, sinó en zig-zags, corbant-se cap amunt i cap

avall en correspondència amb els respectius boom i crisis. Llavors, la corba del desenvolupament econòmic és un compost de dos moviments: un, primari, que expressa el creixement ascendent del capitalisme; i un altre, secundari, que correspon a les oscil·lacions periòdiques constants, relatives als setze cicles d'un període de cent trenta-vuit anys. En aqueix temps, el capitalisme ha viscut aspirant i expirant de manera diferent, segons les èpoques. Des del punt de vista del moviment de base, és a dir, des del punt de vista del progrés i decadència del capitalisme, l'època de 133 anys pot dividir-se en cinc períodes: de 1781 a 1851, el capitalisme es desenvolupa lentament, la corba puja penosament; després de la revolució de 1848, que eixampla els límits del mercat europeu, assistim a un punt de ruptura. Entre 1851 i 1873, la corba puja de colp. En 1873, les forces productives desenvolupades xoquen amb els límits del mercat. Es produeix un pànic financer. De seguida, comença un període de depressió que es prolonga fins a 1894. Les fluctuacions cícliques es produeixen durant aquest temps; però la corba bàsica queda al mateix nivell, aproximadament. A partir de 1894 comença un nou *boom* capitalista quasi fins a la guerra, la corba puja amb vertiginosa rapidesa. Per fi, el fracàs de l'economia capitalista al curs del quint període té efecte a partir de 1914.

Com es combinen les fluctuacions cícliques amb el moviment primari? Clarament es veu que, durant els períodes de desenvolupament ràpid del capitalisme, les crisis són breus i de caràcter superficial mentre que en les èpoques de *boom*, són prolongades. En el període de decadència, les crisis duren llarg temps i els èxits són momentanis, superficials, i estan basats en l'especulació. En les hores d'estancament, les oscil·lacions es produeixen al voltant d'un mateix nivell.

Heus aquí, doncs, com es determina l'estat general del capitalisme, segons el caràcter particular de la seua respiració i del seu pols.

El boom de postguerra

Després de la guerra es creà una situació econòmica indefinida. Però, a partir de la primavera de 1919, començà el *boom*: els mercats de valors es posaren actius (els preus pujaren amb la rapidesa d'una columna de mercuri en l'aigua bullent). La indústria? Continuà baixant en el Centre, a l'Est i en el Sud-est d'Europa, com ho proven les xifres avantdites. A França, gràcies al saqueig d'Alemanya, s'hi produí una certa milloria. En Anglaterra, en part estancament, en part depressió, amb la sola excepció de la seua flota comercial, el tonatge de la qual ha augmentat en la mateixa proporció en què abaixava el comerç. Així doncs, el *boom* a Europa tingué en general un caràcter semifictici i especulatiu, que fou l'índex no del progrés, sinó, per contra, d'una nova baixa de l'economia. Als Estats Units, després de la guerra, disminuí la indústria de guerra, fins que es transformà en indústria de pau. Pot comprovar-se un

ressorgiment en la indústria del carbó, del petroli, dels automòbils i de la construcció naval.

El camarada Varga, al seu magnífic fullet, observa amb justícia: “Que el *boom* de postguerra ha tingut caràcter especulatiu pot comprovar-se del mode més senzill amb l'exemple d'Alemanya. Mentre els preus en un any i mig es septuplicaren, la indústria alemanya retrocedí... La seua oportunitat era favorable a la venda: la resta dels estocs en el mercat intern s'exportava a l'estranger a preus que desafiaven tota competència.”

L'alça més considerable dels preus es produí en Alemanya, on la indústria continuava descendint. Els preus augmentaren menys als Estats Units, on la indústria seguia recuperant-se. Entre Alemanya i els Estats Units se situen França i Anglaterra.

Com es realitza, com s'explica el *boom*? En primer terme, per causes econòmiques: les relacions internacionals han estat repeses, encara que en proporcions restringides, i per tot arreu observem demandes de les mercaderies més variades. En segon terme, per causes políticofinanceres: els governs europeus sentiren una por mortal per la crisi que es produiria després de la guerra, i han fet ús de totes les mesures per tal de sostenir el *boom* artificial creat per la guerra durant el període de desmobilització. Els governs continuaren posant en circulació paper moneda en gran quantitat, llençant-se a nous emprèstits, regulant els beneficis, els salaris i el preu del pa, cobrint així una part dels salaris dels obrers desmobilitzats, disposant dels fons nacionals, creant una activitat econòmica artificial al país. D'aquesta manera, durant tot aquest interval, el capital fictici continuava creixent, sobretot als països la indústria dels quals baixava.

No obstant, el *boom* fictici de postguerra ha tingut serioses conseqüències polítiques: pot dir-se, fonamentalment, que ha salvat la burgesia. Si els obrers desmobilitzats haguessen hagut de patir, des del principi, l'atur, el decaïment del nivell de vida comparat amb el d'abans de la guerra, els resultats haurien estat fatals per a la burgesia. El professor anglès Edwin Cannan escrigué sobre açò en un balanç de cap d'any, al *Manchester Guardian*: “La impaciència dels homes que tornen del camp de batalla és molt perillosa”, i explica judiciosament la transició favorable a través del període més greu de la postguerra (1919), pel fet que el govern i la burgesia, a través d'esforços conjunts, posposaren i demoraren la crisi, creant una prosperitat artificial per mitjà de la ulterior destrucció del capital europeu bàsic.

“Si (digué Cannan) la situació econòmica de gener de 1919 hagués estat igual a la de 1921, l'Europa occidental podria haver caigut en el caos.” La febre de la guerra durà encara un any i mig i la crisi no començà fins que la massa dels obrers i dels camperols desmobilitzats s'havia dispersat pel país.

La crisi actual

Havent arribat a la fi de la desmobilització i resistit el primer xoc de les masses obreres, la burgesia després d'un moment de pànic i desordre, recobrà la seua confiança. Sembla que només a partir d'aquest moment començava una època de gran prosperitat que no tindria fi. Els representants més notables de la política i de les finances angleses, proposaren un emprèstit internacional de dos mil milions de lliures per als treballs de reconstrucció. Es creia que sobre Europa cauria una pluja d'or, per a crear una prosperitat universal. D'aquesta manera, la ruïna d'Europa, la destrucció de les ciutats i els pobles es canviava, gràcies a la xifra fabulosa de l'emprèstit, en riquesa, encara que aquesta xifra per si mateixa no fos sinó el símbol de la misèria. No obstant, la realitat obligà la burgesia a abandonar de seguida les seues fantasies. Ja he dit de quina forma començà la crisi al Japó (mes de març), als Estats Units (abril) i s'estengué de seguida a Anglaterra, França, Itàlia i, en la segona meitat de l'any, al món sencer. De tot el que s'ha dit fins ara s'hi dedueix que no assistim en aquest moment a simples fluctuacions en el curs d'un cicle industrial recurrent sinó a l'arranjament de comptes relatius a les despeses i ruïnes de la guerra i de la postguerra.

En 1913 les importacions netes de tots els països es calculaven entre 65 i 70 mil milions de marcs or. En aqueixa suma, la part de Rússia era de dos mil cinc-cents milions, la d'Àustria-Hongria de tres, la dels països balcànics d'un, la d'Alemanya d'onze. Constituïen, doncs, les importacions, de l'Europa Central i Oriental, el quart de les del món sencer. Actualment tots aqueixos països importen menys de la quinta part del que importaven abans de la guerra. Les xifres caracteritzen prou la capacitat de compra que avui té Europa.

Quins són les perspectives econòmiques immediates?

És evident que Amèrica es veurà obligada a disminuir la seua producció, no tenint la possibilitat de reconquistar el mercat europeu d'abans de la guerra. D'altra banda, Europa no podrà reconstruir les seues regions més devastades ni les branques més importants de la seua indústria. A causa de tot això assistirem en el futur a un retorn penós a l'estat econòmic d'abans de la guerra, i a una dilatada crisi: al marcat estancament en alguns països i en branques de les indústries particulars; en d'altres, a un desenvolupament molt lent. Les fluctuacions cícliques continuaran produint-se, però en general, la corba del desenvolupament capitalista no s'inclinarà cap amunt sinó cap avall.

Crisi, boom i revolució

La relació recíproca entre el *boom* i la crisi en l'economia i el desenvolupament de la revolució és de gran interès per a nosaltres no sols des del punt de vista de

la teoria sinó des del pràctic. Molts de vostès recordaran que Marx i Engels, escrigueren en 1851 (quan el *boom* estava en la seua cima), que era necessari reconèixer en aqueix moment que la revolució de 1848 havia acabat o almenys havia estat interrompuda fins una nova crisi. Engels escrigué que la crisi de 1847 era la mare de la revolució i que el *boom* de 1849-1851 havia afavorit la marxa victoriosa de la contrarevolució. Malgrat tot, seria, no obstant, fals i injust interpretar aquests judicis en el sentit que una crisi invariablement engendra una acció revolucionària i que els *boom*, per contra, pacifiquen la classe obrera. La revolució de 1848 no nasqué de la crisi; aquesta no li prestà més que el seu impuls. En realitat, la revolució fou provocada per la contradicció entre les necessitats del desenvolupament capitalista i les cadenes que l'estat polític i social semifeudal li havien imposat. La revolució de 1848, parcial i indecisa, esborrà, no obstant, les últimes empremtes del règim de servilisme i de gremis i eixamplà el límit del desenvolupament capitalista. Únicament sota aquestes condicions pogué ser considerat el *boom* de 1851 com el principi d'un creixement capitalista perllongat fins a l'any 1873. Pot aconseguir-se el mateix resultat a partir de l'ascens econòmic de 1919-1920? No. Hom no pot fer compte de cap eixamplament del límit del desenvolupament capitalista. ¿Vol açò dir, doncs, que en el futur es troba exclòs tot *boom* comercial-industrial? De cap manera! Ja he dit que el capitalisme segueix viu, contínua inhalant i exhalant. Però durant el període a què hem ingressat, període de retribucions per la destrucció i la ruïna de la guerra, període de tornada al vell estat econòmic, tot ressorgiment ha de ser superficial, ja que serà provocat per l'especulació, mentre que les crisis seran més llargues i profundes.

¿En aquest cas, el restabliment de l'equilibri capitalista sobre noves bases, és possible? Si admetem per un moment que la classe obrera no s'aixecarà en una lluita revolucionària, sinó que li donarà l'oportunitat a la burgesia de dirigir els destins del món durant llargs anys, diguem dues o tres dècades, llavors, amb tota seguretat serà restaurat algun tipus d'equilibri. Europa patirà retrocessos. Milions d'obrers europeus moriran de fam. Els Estats Units tindran que reorientar-se en el mercat mundial, reduir la seua indústria, retrocedir durant llarg temps. Després de l'establiment de noves divisions del treball en el món per semblant via dolorosa, en quinze, vint, vint-i-cinc anys, potser podrà començar una nova època del ressorgiment capitalista.

Mes, tot aquest raonament és abstracte i enfoca només un aspecte de la qüestió. Presentem ací el problema com si el proletariat hagués deixat de lluitar. No obstant, no es pot tan sols parlar d'açò, encara que només siga per la raó que les contradiccions de classe s'han agreujat en extrem precisament durant els darrers anys.

Agudesa de les contradiccions socials

L'evolució econòmica no és un procés automàtic. Fins ací he parlat de les bases de producció, però les coses no queden ací. Sobre aquestes bases viuen i treballen els homes, i és per a aquests homes que la revolució es realitza. Què ha ocorregut en el domini de les relacions entre els homes, o millor dit, entre les classes? ¿Hem vist que Alemanya i determinats països d'Europa han estat llençats, en allò que concerneix el seu nivell econòmic, vint o trenta anys enrere. I des del punt de vista social, en el sentit de classe han retrocedit també? En absolut. Les classes, en Alemanya, el nombre dels obrers i la seua concentració, l'organització del capital, tot es mogué abans de la guerra gràcies a la prosperitat dels últims anys, i aquest desenvolupament fa progressos encara: durant la guerra, a conseqüència de la intervenció de l'estat, i després de la guerra a causa de la febre d'especulació i del cúmul de capitals. Assistim a dos processos de l'evolució econòmica: la riquesa nacional i les rendes nacionals disminueixen, mentre que el desenvolupament de les classes augmenta. El nombre de proletaris augmenta, els capitals es concentren en cada vegada menys mans, les banques es fusionen, les empreses industrials es concentren en trusts. Tot això determina que es faça inevitable la lluita de classes, cada vegada més aguda, com a resultat de la reducció de les rendes nacionals. Com més es restringisca la base material, més creixerà la lluita entre les classes i els diferents grups pel repartiment de les rendes nacionals. No cal oblidar mai aquesta circumstància. Si Europa, en relació amb les seues riqueses nacionals, ha retrocedit trenta anys, això no vol dir que s'haja rejuenit trenta anys. Al contrari, s'ha arruïnat com si fos trenta anys més vella, i des del punt de vista de la lluita de classes ha envellit tres-cents anys. Així, doncs, es presenten les relacions entre el proletariat i la burgesia.

Els camperols

En el primer període de la guerra es digué que aquesta enriquia els camperols del món europeu. En efecte, l'estat tenia extrema necessitat de pa i de carn per al seu exèrcit. Per aqueixos productes es pagaven preus enfollits que pujaven sense parar, i els camperols omplien les seues butxaques de bitllets de banc. Amb el paper moneda que cada dia es desvalorava més, pagaven els camperols els seus deutes contrets en moneda d'or. Vertaderament, aquesta era per a ells una operació avantatjosa.

Els economistes burgesos pensaren que tal prosperitat de l'economia camperola asseguraria, després de la guerra, l'estabilitat del capitalisme. Però s'equivocaren. Els camperols liquidaren les seues hipoteques, però l'economia agrícola no consisteix en pagar al banc tot el que se li deu. Consisteix, a més, en treballar la terra, abonar-la, augmentar el material de cultiu, arreplegar bones collites, millorar la tècnica, etc.. Tot això, o no s'ha fet, o ha costat moltíssims

diners. D'altra banda, la mà d'obra faltava, l'agricultura decreixia, i després d'un moment de prosperitat semifictícia, els camperols començaren a arruïnar-se. Aquest fenomen es comprova, encara que en diferents proporcions, en tota Europa i, sobretot, en Amèrica. Els agricultors americans, canadencs, sud-americans i australians començaren a patir terriblement a partir del dia en que s'adonaren que Europa, arruïnada, ja no podia comprar-los blat. El preu del blat baixà. Cert maror començà a notar-se entre els agricultors, i passà a propagar-se al món restant. Així fou com el camperolat deixà de ser el mantenidor de l'ordre. La classe obrera té la possibilitat d'arrossegat amb ella a la lluita a una part dels camperols (camperols pobres), de neutralitzar-ne una altra (camperols mitjans), i d'aïllar i paraitzar els camperols rics.

Una nova classe mitjana

Els reformistes havien comptat molt amb l'anomenada classe mitjana. Els enginyers, els tècnics, els metges, els advocats, els comptadors, els empleats, els funcionaris, etc., formen una capa social mitja conservadora entre el capital i el treball, i que, seguint els reformistes, està destinada a reconciliar les dues parts i dirigir, alhora que sostenir, el règim democràtic.

Durant la guerra, i després d'ella, aquesta classe patí quasi més que els obrers; és a dir, que el nivell de la seua vida ha baixat més que el de la classe obrera. La disminució del poder de compra dels diners, la desvaloració del paper moneda, és la causa principal de tal estat de coses. En tots els països d'Europa ha aparegut un gran descontentament entre els petits i mitjans funcionaris, com entre els intel·lectuals tècnics. A Itàlia, per exemple, té ara lloc una vaga de funcionaris. Evidentment els funcionaris, empleats de banc, etc., no constitueixen una classe proletària, però sí que han perdut el seu antic caràcter conservador. No sostenen l'estat, mentre que altres trenquen i minen la seua organització gràcies al seu descontentament i les seues protestes.

El descontentament dels intel·lectuals burgesos creix també a causa dels seus lligams amb la petita i mitjana burgesia industrial i comercial. Aquesta última se sent frustrada i perduda. L'alta burgesia, unida en els seus trusts, continua enriquint-se tot i la ruïna del país. S'apodera d'una part cada vegada més gran de les rendes nacionals, que disminueixen cada dia més. La burgesia aliena als trusts i la moderna classe mitjana, declinen també.

En allò que concerneix el proletariat, és molt probable que, malgrat la baixa del nivell de la seua existència, la part general que sobreix sobre la renda nacional declinant és major ara que abans de la guerra. Quant a l'obrer, no es preocupa de les estadístiques, però s'interessa de la baixa del nivell de la seua existència i s'esforça en augmentar la seua part de l'ingrés nacional. Així els camperols estan descontents de la decadència de l'economia agrícola; els intel·lectuals

s'arruïnen; la burgesia (mitjana i petita) està arruïnada i irritada. La lluita de les classes es fa més aguda.

Les relacions internacionals

Les relacions internacionals exerceixen un paper molt important en la vida del món capitalista, el qual ho ha notat clarament durant la guerra mundial. En aquest moment, quan abordem la qüestió de saber si el capital està o no en via de restablir el seu equilibri mundial, és necessari que vegem sota quines condicions internacionals es produeix aquest treball de reconstrucció. No és difícil convèncer-se que les relacions internacionals han esdevingut molt menys adaptades al desenvolupament “pacífic” del capitalisme, del que ho eren abans de la guerra.

Per què esclatà la guerra? Perquè les forces productives se sentien oprimides en els límits dels estats capitalistes més potents. La tendència del capital imperialista consistia en suprimir les fronteres polítiques i apoderar-se de tota la terra; suprimir les duanes, els envans que detenien el progrés de les forces productives. Tal és la base econòmica del capitalisme i tals han estat les causes de la guerra. I el resultat? Europa és ara més rica en fronteres i en duanes del que mai fou. S'ha fundat un gran nombre de petits estats. Una dotzena de línies duaneres travessen avui el territori de l'ex Àustria-Hongria. L'anglès Keynes anomenà a Europa casa de bojós i, en efecte, des del punt de vista del progrés econòmic, tota aquesta novetat de petits Estats que la redueixen, amb el seu sistema de duanes, etc. es presenta com un monstruós anacronisme, com una absurda incursió de l'Edat Mitjana al segle XX. En el moment en què la península balcànica recau en l'estat de barbàrie, Europa es balcanitza.

Les relacions entre Alemanya i França exclouen, com en el passat, la possibilitat de qualsevol equilibri europeu. França està obligada a furtrar i violentar Alemanya per a mantenir el seu equilibri de classes, a què l'“esgotada base” de l'economia francesa no correspon. Alemanya no pot ni podrà ser víctima de semblant trama. Actualment, certament, s'ha portat a terme un acord. Alemanya s'ha compromès a pagar anualment dos mil milions de marcs or, i, a més a més, el 26% sobre les seues exportacions. Tal acord representa una gran victòria de la política anglesa, que vol impedir l'ocupació del Ruhr pels francesos. La major part del ferro europeu es troba avui en mans de França. La major quantitat de carbó entre les d'Alemanya. La reunió del ferro francès amb el carbó alemany constitueix una condició primordial del renaixement econòmic d'Europa; semblant reunió, absolutament precisa per al desenvolupament de la producció, constitueix, però, un perill de mort per al capitalisme anglès. I és perquè tots els esforços de Londres tendeixen a impedir l'aproximació pacífica o violenta, del mineral francès i el carbó alemany.

França acceptà provisionalment el compromís, tant més quant la seua organització productora estava desorganitzada i ella era fins i tot incapaç d'utilitzar la quantitat de carbó que Alemanya estava obligada a proporcionar-li. No obstant, res d'açò vol dir que el problema del Ruhr estiga resolt definitivament. A la primera falta d'Alemanya en allò que afecta les seues obligacions, la sort del Ruhr sortiria fatalment a escena. La influència de França en Europa i, fins a cert punt, en el món sencer, ha augmentat en el transcurs del darrer any, la qual cosa no s'explica pel reforçament de la potència francesa, sinó per l'evident i progressiu debilitament d'Anglaterra.

Gran Bretanya ha vençut Alemanya, última qüestió resolta per la gran guerra. I la guerra fou, per la seua mateixa essència, europea, no universal; encara que la lluita entaulada entre dos dels més poderosos estats (Anglaterra i Alemanya) s'haja realitzat amb la participació de les forces i mitjans guerrers de tot el món, Anglaterra vencé Alemanya. No obstant, ara, en el mercat mundial i en relació amb la situació universal, Anglaterra és més feble que abans de la guerra. Els Estats Units s'han reforçat a costa d'Anglaterra molt més que Anglaterra a costa d'Alemanya. Amèrica venç Anglaterra, també, pel caràcter més racional i progressiu de la seua indústria. La productivitat del treball de l'obrer americà és superior en 150% a la de l'obrer anglès. Dit d'una altra manera: dos obrers americans, gràcies a l'organització més perfecta de la indústria, produeixen tant com cinc anglesos. Tal fet, testificat per les estadístiques angleses, prova que Anglaterra, en la seua lluita contra Amèrica, està condemnada per endavant, cosa que és suficient per a posar en guerra ambdues nacions, encara que la flota anglesa servés la supremacia dels mars.

El carbó americà substitueix el carbó anglès en el món sencer, i fins i tot en Europa. No obstant, el comerç mundial d'Anglaterra es basa, sobretot, en l'exportació de carbó. D'altra banda, el petroli es converteix en un factor decisiu de la indústria i de la defensa: no sols impulsa els automòbils, tractors, submarins, aeroplans, sinó que representa ja, com a força motriu, un avantatge enorme sobre el carbó per als grans navilis. Els Estats Units són els que subministren el 70% del petroli absorbit per l'univers. Així, en cas de guerra, tot aquest petroli estaria a la disposició del govern de Washington. A més, Amèrica disposa també del petroli mexicà, que representa el 12% de la producció mundial. Veritat és que els americans acusen Anglaterra d'haver concentrat a les seues mans, fora de les fronteres nord-americanes, fins al 90% de les fonts mundials de petroli, refusant l'accés als americans, mentre que les fonts americanes (segons ells) s'esgotaran en alguns anys. Les dades geològiques i estadístiques són massa arbitràries i dubtoses. S'estableixen per encàrrec, a fi de justificar les pretensions d'Amèrica sobre el petroli de Mèxic, de la Mesopotàmia, etc. Si, malgrat tot, el perill d'exhauriment de les fonts americanes fos real, aquesta seria una de les raons que precipitaria la guerra entre Anglaterra i els Estats Units. El problema dels deutes d'Europa a Amèrica

es fa molt agut. Tal deute es calcula en 18 mil milions de dòlars. Els Estats Units sempre poden crear les majors dificultats al mercat financer anglès, exigint el pagament dels seus crèdits. Com se sap, Anglaterra mateixa proposà a Amèrica renunciar al seu crèdit anglès, prometent-li, al seu torn, anul·lar els deutes dels seus deutors sobre els mercats europeus. Com el deute d'Anglaterra a Amèrica era superior al dels països continentals de l'*Entente* (aliats a Anglaterra), aquesta hauria obtingut un gran benefici de semblant transacció. Però Amèrica refusà.

No serà difícil comprendre que els capitalistes ianquis no s'hagen mostrat propicis per a atendre amb els seus fons els preparatius de guerra de Gran Bretanya amb els Estats Units.

L'acord d'Anglaterra amb el Japó, que lluita amb Amèrica per la supremacia sobre el continent asiàtic, enverina també de manera extraordinària les relacions entre Amèrica i Anglaterra.

Però aqueixa és la qüestió de la flota de guerra, que presenta, tenint en compte allò que s'ha dit ja, un caràcter summament espinós. El govern Wilson, havent trobat en els problemes mundials resistència per part d'Anglaterra, establí un programa gegantí de construccions navals. El govern Harding heretà el programa del seu predecessor, i l'executà plenament. En 1924, la flota dels Estats Units serà no sols més poderosa que l'anglesa, si no pel seu tonatge, almenys sí pel seu valor de combat, i serà superior a les d'Anglaterra i del Japó juntes.

Què significa açò des del punt de vista anglès? Anglaterra no tindrà més remei que acceptar la provocació abans de 1924 i assajar la destrucció de la potència militar, marítima i econòmica dels Estats Units, aprofitant la seua actual superioritat, o quedar-se quieta i convertir-se a poc a poc en una potència de segona o tercera categoria, cedint definitivament als Estats Units el domini sobre els mars. Així, l'última guerra dels pobles, que ha "resolt" a la seua manera la qüestió europea, ha assenyalat al mateix temps en tota la seua amplitud el problema mundial: a saber qui dominarà el món, Anglaterra o els Estats Units? Els preparatius per a una nova guerra mundial es fan a tota marxa. Les despeses per a exèrcit i armada s'han augmentat enormement amb relació als d'abans de la guerra. El pressupost militar anglès s'ha triplicat, el d'Amèrica ha augmentat tres vegades i mitja.

El primer de gener de 1914, en el moment de major tensió de la "pau armada", havia set milions de soldats en el món. Al principi de 1921, hi havia onze. El gros d'aquests exèrcits constitueix, evidentment, la càrrega que Europa, esgotada, es veu obligada a portar al damunt.

L'aguda crisi, conseqüència de l'estretor del mercat mundial, fa summament aspra la lluita entre els estats capitalistes, trastornant l'equilibri de les relacions internacionals. No és Europa sola, és el món sencer qui esdevé una casa de bojós. Sota tals condicions, no es pot parlar de restabliment de l'equilibri capitalista.

La classe obrera després de la guerra

Immediatament després de la guerra, es trobava la burgesia desemparada i espantada en el grau més alt; quant als obrers, sobretot els que tornaven de l'exèrcit, estaven disposats a col·locar ben altes les seues reivindicacions. Però la classe obrera, en conjunt, estava desorientada i no sabia amb exactitud com s'arreglaria la vida després de la guerra, quines reivindicacions podrien obtenir-se, quina via seria convenient seguir... El moviment, conforme hem vist al principi, tenia un caràcter tempestuós. Però la classe obrera patia de falta de direcció ferma. D'altra banda, la burgesia estava disposada a fer grans concessions. Continuava el règim financer i econòmic de guerra (emprèstits, inflacions fiduciàries, monopoli de blats, segurs contra l'atur, etc.) o, en altres termes, la burgesia dirigent continuava desorganitzant els seus fonaments econòmics i destruint cada vegada més l'equilibri de la producció i de les finances, per a sostenir, l'equilibri entre les classes durant el període més perillós. Fins ací, més o menys, ho aconseguí.

Ara passa a la solució del problema relatiu al restabliment de l'equilibri econòmic. No es tracta ja de concessions ni d'almoines a la classe obrera, sinó de mesures de caràcter fonamental. És necessari reconstruir l'organització de la producció. Cal tornar als diners el seu valor, perquè no es pot pensar en el mercat mundial sense posseir un equivalent que tinga valor universal, i, en conseqüència, no es pot pensar en una indústria mundial "equilibrada", lligada al mercat universal.

Reconstruir l'organització productiva, cosa que vol dir: disminuir el treball destinat a la fabricació d'objectes d'ús corrent, i augmentar l'esforç destinat a nodrir els mitjans de producció. Cal augmentar els estocs, és a dir, intensificar el treball i disminuir els salaris.

Per tal de restablir el valor dels diners no basta refusar el pagament dels deutes exorbitants; cal millorar el balanç comercial, o siga, importar menys i exportar més. I per tal d'assolir aquest fi, cal consumir menys i produir més; cosa que es tradueix en reduir els salaris i realitzar el treball més intens.

Cada pas que mena cap a la reconstrucció de l'economia capitalista està unit a l'augment de l'explotació i, en conseqüència, provocarà fatalment una resistència per part de la classe obrera. Dit d'una altra manera: cada esforç de la

burguesia tendint a restablir l'equilibri de la producció, de la distribució, de les finances de l'estat, compromet fatalment l'instable equilibri de les classes. Si durant dos anys després de la guerra, la burgesia tendia, sobretot, en la seua política econòmica, a calmar el proletariat, inclús al preu de la desorganització de la seua economia, avui, per contra, en el moment d'una crisi desconeguda fins aquest dia, comença a millorar la seua situació econòmica, oprimint cada vegada més a la classe obrera.

En Anglaterra és on percebem més diàfanament la resistència que provoca tal agressió. I la resistència de la classe obrera destrueix l'estabilitat del règim econòmic i fa vanes totes les vel·leïtats del restabliment de l'equilibri.

Certament, la lluita del proletariat pel poder es prolonga. No sembla un assalt general, no presenta l'aspecte d'una ininterrompuda sèrie d'onades que puguen cada vegada més altes i de les quals l'última escombra el règim capitalista.

En aquesta lluita hem observat alts i baixos, atacs i defenses. Les maniobres de classe, per la nostra part, no han estat hàbils sempre. Per dos motius: en primer lloc, la debilitat dels partits comunistes fundats després de la guerra, que no tenien l'experiència necessària, de l'organització indispensable i de la influència precisa (el més important), que no sabien com cridar l'atenció de les masses obreres. No obstant, hem avançat molt en aquest terreny en els darrers anys. Els partits comunistes s'han esforçat i progressat. La segona raó del caràcter perllongat i desigual de la lluita està en la composició heterogènia de la mateixa classe obrera tal qual sortí de la guerra.

La guerra no ha crebantat molt les burocràcies obrera, sindical, política i parlamentària. Els governs capitalistes de tots els països prengueren una actitud molt curosa i indulgent cap aquesta superestructura obrera, comprnent perfectament que, sense ella, no podrien assegurar-se la submissió de la classe obrera durant els anys sagnants. La burocràcia obrera tenia tots els privilegis, i sortí de la guerra amb els mateixos costums de conservadorisme obtús amb què n'entrà, inclús més compromesa i estretament lligada als estats capitalistes. Els obrers qualificats de l'antiga generació, habituats a les seues organitzacions sindicals i polítiques, sobretot en Alemanya, constitueixen per a la majoria, encara avui, el sosteniment de la burocràcia obrera; però la seua inèrcia no és absoluta. Els obrers que passaren per l'escola de la guerra i són el cor mateix de la classe obrera, aportaren al proletariat una nova psicologia, nous costums i una nova concepció de la lluita, la vida i la mort. Es troben disposats a resoldre el problema per la força; però aprengueren en la batalla que l'aplicació eficaç de la força suposa tàctica i estratègia ben ordenades. Aqueixos elements aniran al combat, però allò que volen és una direcció ferma i una preparació seriosa. Diverses categories d'obriers endarrerits, entre ells els que tant han augmentat durant la guerra, en el present s'han convertit (a causa del brusc canvi de

consciència) en la part més combativa, encara que no sempre la més conscient de la classe obrera. Finalment, veiem en l'extrema esquerra a la joventut obrera, que ha pugat durant la guerra pel derrotisme empenent les sacsades revolucionàries i que està crida a ocupar un gran lloc en la pròxima lluita.

Tota aquesta massa proletària (considerablement acrescudada) d'obers veterans i nous reclutes obrers, dels que romangueren en la reraguarda i dels que passaren alguns anys sota foc enemic; tota aquesta massa que es compta en nombrosos milions, passa per l'escola revolucionària de manera determinada i en hores distintes.

Hem vist novament, a través de l'exemple dels esdeveniments de març a Alemanya, que els obrers del centre (que constituïen abans de la guerra l'element més endarrerit) es llençaven a la batalla, sense preguntar-se si la lluita els reportaria victòries; en tant que els de Berlín o Saxònia, en haver arribat a adquirir l'experiència en l'època dels combats revolucionaris, han estat més prudents. La veritat és que la marxa general de la lluita després de la guerra, i sobretot l'ofensiva actual del capital, uneix totes les capes de la classe obrera, excepte la seua aristocràcia privilegiada. El Partit Comunista adquireix així, cada dia més, la possibilitat d'establir el front únic genuí de la classe obrera.

Perspectives i tasques immediates

Hi ha tres fonts de la revolució lligades entre si.

La primera, la decadència d'Europa. L'equilibri de les classes a Europa tenia com a base, primer que res, la supremacia d'Anglaterra sobre el mercat mundial. Avui ha perdut definitivament aquesta supremacia per a no reconquistar-la mai. Heus aquí per què les poderoses sacsades revolucionàries que acabaran o bé en la victòria del proletariat o bé en la decadència completa d'Europa, són inevitables.

La segona font de lluita revolucionària són les profundes turbulències que trastornen l'organisme econòmic dels Estats Units: un *boom* sense precedents fou provocat per la guerra europea, seguit d'una fonda crisi nascuda de les prolongades conseqüències de semblant guerra. El moviment revolucionari del proletariat americà pot, sota aquestes condicions, adquirir la mateixa velocitat, també desconeguda fins avui en la història, que caracteritza el desenvolupament econòmic dels Estats Units en aquests darrers anys.

La tercer font de la lluita revolucionària és la industrialització de les colònies, sobretot la de l'Índia. La base per a les lluites d'alliberament de les colònies està constituïda per les masses camperoles. Però els camperols en la seua lluita necessiten una direcció. Aquesta direcció solia ser la burgesia nativa. No

obstant, la lluita d'aquesta última contra la dominació imperialista estrangera no pot ser ni consistent ni enèrgica en la mesura que la burgesia nativa mateixa està íntimament lligada al capital estranger, i representa en gran part un agent del capital estranger. Només l'aparició d'un proletariat prou fort numèricament, prest al combat, constitueix la vertadera palanca de la revolució. El proletariat indi no és nombrós, en relació a la població del país; però quan haja comprés el sentit del desenvolupament de la revolució a Rússia, se n'adonarà que el paper revolucionari del proletariat als països d'Orient serà molt més important del que el seu nombre fa esperar. Això concerneix no sols els països purament colonials com l'Índia, o semicolonials com Xina sinó, també, al Japó, on l'opressió capitalista marxa paral·lela amb l'absolutisme feudal i burocràtic de castes. Així també, la situació mundial, tant com les perspectives futures, tenen un caràcter profundament revolucionari.

Quan la burgesia recorregué a les almoines per a la classe obrera després de la guerra, els col·laboracionistes transformaren aqueixes almoines en reformes (jornada de vuit hores, segur contra l'atur, etc.) i descobriren entre les ruïnes una era de reformisme. Actualment, la burgesia passa a la contraofensiva en tota la línia, fins a l'extrem que un òrgan arxicapitalista anglès, el *Times*, comença a parlar amb espant dels "bolxevics" capitalistes. L'època actual és la del contrarreformisme. El pacifista anglès, Norman Angell, crida a la guerra "fals càlcul". L'experiència de l'última mostra, en efecte, que el càlcul, des del punt de vista de la comptabilitat, era fals. Mai estigué la humanitat capitalista tan preparada com avui per a una guerra. La il·lusió de la democràcia es palesa fins i tot per a les fraccions més conservadores de la classe obrera. No fa molt de temps se solia oposar a la democràcia només la dictadura del proletariat amb el seu terror, amb la seua txeca, etc. Avui, la democràcia s'oposa, cada vegada més, a totes les formes de la lluita de classes. Lloyd George proposà als miners que feren els seus reclams davant del parlament, i declarà que la seua vaga era una violència contra la voluntat nacional.

Sota el règim dels Hohenzollern, els obrers alemanys trobaven certa certesa, certs límits determinats en la seua acció; en general, sabien allò que podien fer o no. En la república d'Ebert, l'obrer vaguista s'arrisca sempre a ser estrangulat, ni més ni menys, ja en el carrer, ja en un calabós de tortura de la policia. En l'ordre polític, la "democràcia" dóna als obrers alemanys tant com ho fa en l'ordre econòmic en pagar-li alts salaris amb papers sense valor!

La tasca del Partit Comunista consisteix en captar la situació existent en la seua totalitat, participar activament en la lluita començada per la classe obrera, a fi de conquerir, al llarg de semblant lluita, la majoria d'aquesta classe. Si la situació, en qualsevol país, es fa extremadament crítica, estem obligats a enfocar les qüestions fonamentals de la manera més intransigent i a combatre en l'estat en què els esdeveniments ens troben. No obstant, si els esdeveniments es

desenvolupen de mode regular, hem d'aprofitar totes les possibilitats per tal de tenir amb nosaltres a la majoria de la classe obrera abans dels esdeveniments decisius.

En aquest moment, durant la lluita econòmica defensiva determinada per la crisi, els comunistes han d'exercir un paper molt actiu en tots els sindicats, en totes les vagues i accions, en tots els moviments, sempre mantenint la seua unitat interna indestructible en el seu treball, i sempre donant un pas al front com l'ala més resoluta i millor disciplinada de la classe obrera. La lluita econòmica defensiva pot estendre's, com resultat del curs de les crisis i dels girs en la situació política, arrossegant noves fraccions de la classe obrera, de la població i de l'exèrcit d'aturats, i després d'haver-se transformat, en determinat moment, en lluita revolucionària ofensiva, pot ser coronada amb la victòria. Cap a tal fi han de tendir tots els nostres esforços.

Però, i si després de la crisi millora la situació? Significaria això que la lluita revolucionària es detindria indefinidament?

De tot el meu informe, camarades, s'hi dedueix que un nou ascens, que no pot ser ni prolongat ni profund, de cap manera podrà actuar com un fre al desenvolupament revolucionari. El *boom* industrial dels anys 1849-1851 li assestà un colp a la revolució, només perquè la revolució de 1848 havia estès els límits del desenvolupament capitalista. En allò tocant els esdeveniments de 1914-1921, no sols no han eixamplat el mercat mundial, sinó que, per contra, l'han restringit, de manera que la corba del progrés capitalista marcarà, en aquest temps, tendència a baixar. Sota tals condicions, un *boom* temporani no pot menys que enfortir l'autoconfiança de classe obrera, i fusionar els seus rengles no sols en les fàbriques sinó també en les seues lluites, donant impuls no sols a la seua contraofensiva econòmica sinó també a la seua lluita revolucionària pel poder.

Se'ns presenta la situació cada vegada més favorable, encara que també més complexa. No obtindrem la victòria automàticament. El terreny està tremolant davall els peus del nostre enemic; però l'enemic és fort i veu molt bé els nostres flancs dèbils; sap maniobrar segons freds càlculs. És precís que aprenguem molt, nosaltres, la Internacional Comunista sencera, de l'experiència de les nostres lluites en els darrers tres anys, sobretot de l'experiència dels nostres errors i fracassos. La guerra civil exigeix maniobres polítiques, tàctiques i estratègiques; exigeix que es tinguem en compte les peculiaritats de cada situació donada, els costats forts i dèbils de l'enemic; exigeix una combinació d'entusiasme amb el càlcul fred; exigeix que se sàpia anar avant i retrocedir previsorament per tal d'economitzar les forces, a fi de donar colps més precisos a l'enemic.

Ho repetisc: la situació mundial i les perspectives futures són profundament revolucionàries. Açò crea les premisses necessàries per a la nostra victòria. Només la nostra tàctica hàbil i la nostra poderosa organització poden donar-nos plena garantia. Elevar la Internacional Comunista a un nivell més alt, fer-la més experta des del punt de vista de la tàctica, aquesta és la tasca essencial del III Congrés de la Internacional Comunista.

¹ Versió corregida per Trotski (sobre la base taquigràfica) de l'informe als membres del Partit Comunista (B) Rus, per a ser publicat en *Piat Let Kominterna*. Aquest fou l'informe que utilitzà Trotski per al seu discurs posterior al III Congrés de la Internacional Comunista el 23 de juny de 1921.